

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA‘LIMI VAZIRLIGI
RESPUBLIKA TA‘LIM MARKAZI**

**UMUMIY O‘RTA TA‘LIMNING 10-SINF O‘QUVCHILARI
BOSQICHLI IMTIHONINI O‘TKAZISH BO‘YICHA METODIK
TAVSIYALAR VA MATERIALLAR**

BIOLOGIYA

2017-2018 o‘quv yili

Umumiy oʻrta taʼlimning 10-sinf oʻquvchilari bosqichli imtihonini oʻtkazish boʻyicha metodik tavsiyalar va materiallar Respublika taʼlim markazi ilmiy-metodik kengashining 2018 yil 11 apreldagi navbatdan tashqari 2-sonli yigʻilishida muhokama qilinib, amaliyotda foydalanish uchun tavsiya etilgan.

Umumiy oʻrta taʼlimning 10-sinf oʻquvchilari bosqichli imtihonini oʻtkazish boʻyicha metodik tavsiyalar va materiallarini kommersion maqsadida koʻpaytirib tarqatish mumkin emas.

Maktab metodbirlashmalari bosqichli imtihon materiallariga 15% oʻzgartirish kiritish mumkin.

Tuzuvchi:

S.Niyazova - Respublika taʼlim markazi metodisti.

B.Rahimova - Toshkent shahar Yunusobot tumani 105–sonli maktab, biologiya fani oʻqituvchisi.

Taqrizchilar:

O.Ikromov - Toshkent shahar biologiya fani oʻqituvchisi.

Xayitboeva Sayyora - biologiya fani oʻqituvchisi

KIRISH

Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 10-sinflarida biologiya fanidan bosqichli imtihon og'zaki shaklida, tavsiya etilgan imtihon materiallari asosida o'tkaziladi.

Biologiya fanidan bosqichli imtihoni og'zaki so'rov shaklida o'tkaziladi. Har bir o'quvchiga 3 tadan savol beriladi. Savollarning 2 tasi nazariy, 1 tasi amaliy mashg'ulotga oid bo'ladi. Har bir berilgan savolga javob 5 ballik tizim asosida baholanadi. Baholar umumlashtirilib o'rtacha baho chiqariladi.

Masalan: $5+4+3=12:3=4$

Tayyorgarlik ko'rish uchun 20 minut vaqt beriladi.

Biologiya fani chuqurlashtirib o'qitiladigan maktab ma'muriyati fan metodbirlashmasi qarori bilan mazkur maktabning 10-sinf o'quv dasturiga mos ikkitadan qo'shimcha topshiriq kiritishlari mumkin va qo'shimcha 15 minut vaqt beriladi.

Nazariy savollarga berilgan javoblarni baholash mezonlari.

Mezonlar	ballar
Savollar mazmunan to'la ochib berilsa, tushunchalar to'liq va aniq yoritilsa.	5
Javoblar asosan to'g'ri, qonuniyatlar va nazariyalar tavsifida qisman noaniqliklar bo'lsa.	4
Javoblar qisman to'g'ri, tushunchalarni izohlashda bir qancha xatoliklarga yo'l qo'yilgan bo'lsa.	3
Javoblar to'g'ri xulosalanmagan, fikrlar chalkash, tushunchalarda xatolar ko'p.	2
Tushunchalar noto'g'ri talqin etilgan, javoblar xato bo'lsa.	1

Amaliy ish va laboratoriya mashg'ulotlarini baholash mezonlari.

Mezonlar	ballar
Laboratoriya ishini bajarish ketma-ketligiga rioya etilgan holda to'g'ri va to'liq bajarilgan, rasm va jadvallar to'g'ri ifodalangan, to'g'ri xulosalangan bo'lsa.	5
Ishni bajarish ketma-ketligiga rioya etilgan. Tajribalar to'liq bajarilgan, lekin natijalarni ifodalashda kichik xatoliklarga yo'l qo'yilgan bo'lsa.	4
Ishni bajarish ketma-ketligiga to'liq rioya etilmagan. Ish qisman to'g'ri bajarilgan, lekin natijalar to'g'ri ifodalanmagan bo'lsa.	3
Jihozlar to'g'ri tanlangan, lekin ishini bajarish ketma-ketligiga rioya etilmagan, ishini bajarishga to'g'ri yondashilmagan bo'lsa.	2
Jihozlar to'g'ri tanlanmagan, ish noto'g'ri bajarilgan.	1

Amaliy ishlar va laboratoriya mashg'ulotlarini o'tkazish uchun zarur laboratoriya jihozlari, preparatlar va boshqa materiallar o'qituvchi tomonidan oldindan tayyorlanadi.

1-BILET

1. Biologiya fanining asosiy maqsad va vazifalarini tushuntiring ?
2. Hayotning populatsiya darajasining o'ziga xos jihatlari nimada
3. K. Linniy ta'limotini gapirib bering.

2-BILET

1. Hayotning molekula darajasining o'ziga xos xususiyatlarini aniqlang
2. Mineral tuzlarning hujayra faoliyatidagi ahamiyatini izohlang
3. J. Kyuve ta'limotini tushuntirib bering

3-BILET

1. Hayotning molekula darajasining o'rganishda uglerodning ahamiyatini tushuntiring
2. Hujayraning buferlik xususiyatini ta'minlovchi sistemalarni ayting
3. Tekshirishlar natijasida i-RNK tarkibida 34 % guanin, 18 % uratsil, 28 % sitozin, 20% adenin borligi aniqlandi . Mazkur i-RNK uchun matritsa bo'lgan DNK tarkibidagi nukleotidlarning % larine aniqlang.

4-BILET

1. Hujayra tarkibiga kiruvchi elementlarning ahamiyatini izohlang
2. Gomopolimer va geteropolimer tushunchalarini izohlang.
3. Glikoliz jarayonida 4500g glukoza parchalangan bo'lsa hujayrada qancha sut kislotasi hosil bo'ladi ?

5-BILET

1. Suvning hujayradagi funksiyalarini aytib bering
2. Uglevodlar va ularning guruhlarini aytib bering
3. Kyuvening paleontologiya sohasidagi ishlari haqida nimalar bilasiz

6-BILET

1. Uglevodlarning funksiyalarini aytib bering.
2. DNK dan RNK ning sintezlanish mexanizmini izohlang?
3. DNK molekulasida 6000 nukleotiddan iborat. Shu DNK molekulasining uzunligini aniqlang.

7-BILET

1. Lipidlar va ularning guruhlarini aytib bering
2. Genetik kod xususiyatlari nimalardan iborat?
3. DNK molekulasida 3000 nukleotiddan iborat, shundan 650 tasini sitozinli nukleotidlar tashkil etadi. Shu DNK molekulasining uzunligi va boshqa nukleotidlar sonini aniqlang.

8-BILET

1. Lipidlarning funksiyasini ayting
2. Matritsali sintez nima?

3. Bir zanjirda GTCATGGATAGTCCTAAT nukleotidlar ketma ketligi bo'lgan DNK molekulasidagi vodorod bog'lar sonini aniqlang.

9-BILET

1. Biologik polimerlarning qanday guruhlarini bilasiz
2. Oqsil sintezida ribosomalar qanday funksiyalarni bajaradi ?
3. Tekshirishlar natijasida i-RNK tarkibida 34 % guanin, 18 % uratsil, 28 % sitozin, 20% adenin borligi aniqlandi . Mazkur i-RNK uchun matritsa bo'lgan DNK tarkibidagi nukleotidlarning % larini aniqlang.

10-BILET

1. Aminokislotalarning tarkibi, tuzilishi va xossalari ayting
2. Ontogenez davrlarini tushuntiring ?
3. DNK molekulasining uzunligi 850 nm ga teng .DNK molekulasidagi nukleotidlar sonini aniqlang.

11BILET

1. Almashadigan va almashmaydigan aminokislotalarni izoxlang
2. To'liq va chala o'zgarishlar bilan kechadigan rivojlanishni taqqoslang.
3. GTCATGGATAGTCCTAAT nukleotidlar ketma ketligidan iborat DNK molekulasi asosida sintezlangan i-RNK molekulasidagi nukleotidlar ketma-ketligini va oqsildagi aminokislotalar sonini aniqlang.

12 BILET

1. Oqsil molekularining tuzilish darajalarini tushuntirib bering
2. Biologik ritmlarni ifodalang va misollar keltiring
3. 675 g glukoza fermentlar ishtirokida aerob sharoitda bosqichma bosqich parchlansa qancha energiya hosil bo'ladi

13 BILET

1. Oqsillarning funksiyalari nimalardan iborat?
2. Anabioz nima, undan qanday foydalanish mumkin?
3. Glikoliz jarayonida 4500g glukoza parchalangan bo'lsa hujayrada qancha sut kislotasi hosil bo'ladi ?

14 BILET

1. DNK ning tuzilishi va tarkibi nimalardan iborat
2. Gomeostazning mohiyati va ahamiyatini tushuntirib bering
3. Oqsilning massasi 36000 ga teng bo'lsa, shu oqsilga mos i-RNK dagi va DNK dagi nukleotidlar sonini aniqlang

15 BILET

1. Ribonuklein kislotaning tuzilishi, tarkibini izoxlang
2. G.Mendelning I qonunini aytib bering ?
3. Anaerob nafas olish jarayonida sitoplazmada 14 molekula sut kislota hosil boʻladi . Parchalangan glukozaning miqdorini aniqlang.

16 BILET

- 1 Hujayra tiriklikning tuzilishi , funksional, rivojlanish birligi deganda nimani tushunasiz,
2. G.Mendelning II qonunini aytib bering ?
3. Darvinni yirik asarlari

17 BILET

- 1 Hayotning hujayra darajasining oʻziga xos jixatini ayting
2. G.Mendelning noʻxat oʻsimligining necha juft muqobil belgilarini nasldan naslga oʻtishini kuzatdi?
3. Mutatsion oʻzgaruvchanlik

18 BILET

1. Hujayra nazariyasining mohiyatini va ahamiyatini izohlang
2. Odamda dominant holda irsiylanadigan belgilar haqida gapirib bering?
3. DNK molekulasi 6000 nukleotiddan iborat. Shu DNK molekulasi uzunligini aniqlang.

19 BILET

1. Tirik organizmlar hujayralariga qiyosiy xarakteristika bering
2. Odamda retsessiv holda irsiylanadigan belgilar haqida gapirib bering.
3. DNK molekulasi 3000 nukleotiddan iborat, shundan 650 tasini sitoziinli nukleotidlar tashkil etadi. Shu DNK molekulasi uzunligi va boshqa nukleotidlar sonini aniqlang.

20 BILET

1. Plastik reaksiya haqida nimalar bilasiz
2. Geneologik metodni tushuntirib bering .
3. Bir zanjirda GTCATGGATAGTCCTAAT nukleotidlar ketma ketligi boʻlgan DNK molekulasi dagi vodorod bogʻlar sonini aniqlang.

21 BILET

1. Fotosintez jarayonini tushuntiring?
2. Sitogenetik metodning mohiyatini tushuntiring
3. Tekshirishlar natijasida i-RNK tarkibida 34 % guanine, 18 % uratsil, 28 % sitoziin, 20% adenin borligi aniqlandi . Mazkur i-RNK uchun matritsa boʻlgan DNK tarkibidagi nukleotidlarning % larine aniqlang.

22 BILET

1. Fotosintezni qorong'ulik bosqichini tushuntiring ?
2. Egizaklar metodi qanday maqsadlarda qo'llaniladi?
3. DNK molekulasining uzunligi 850 nm ga teng .DNK molekulasidagi nukleotidlar sonini aniqlang.

23 BILET

1. Fotosintezni yorug'lik bosqichini tushuntiring ?
2. Immunologik metod haqida nimalar bilasiz?
3. Bir zanjirda GTCATGGATAGTCCTAAT nukleotidlar ketma ketligi bo'lgan DNK molekulasidagi vodorod bog'lar sonini aniqlang.

24 BILET

1. Xemosintez jarayoni haqida so'zlab bering?
2. Biokimyoviy metod haqida nimalar bilasiz?
3. Yashash uchun kurash va uning turlari

25 BILET

1. Replikatsiya, transkripsiya so'zlarining ma'nosini tushuntirib bering?
2. Yurtimizda onalar va bolalar salomatligini saqlash uchun qanday ishlar olib borilmoqda?
3. DNK molekulasining uzunligi 950 nm ga teng .DNK molekulasidagi nukleotidlar sonini aniqlang.

26 BILET

1. Boyer va Koen tomonidan amalga oshirilgan ishlarni tushuntiring.
2. Moddalar almashinuvi jarayonini mohiyati nimada?
3. Bir zanjirda GTCATGGATAGTCCTAAT nukleotidlar ketma ketligi bo'lgan DNK molekulasidagi vodorod bog'lar sonini aniqlang.

27 BILET

1. Moddalar almashinuvining hujayradagi funksiyasini tushuntiring
2. Kislorodli parchalanish bosqichidagi reaksiyalarni tushuntiring
3. DNK molekulasi 6000 nukleotiddan iborat. Shu DNK molekulasining uzunligini aniqlang.

28 BILET

1. Glikoliz bosqichida bo'lib o'tadigan jarayonlarni tushuntiring
2. Plastik almashinuv bilan energiya almashinuvi bir-biri bilan bog'liqligini izohlang.
3. Fotosintezni yorug'lik bosqichini tushuntiring ?

29 BILET

1. Kislorodli parchalanish bosqichidagi reaksiyalarni tushuntiring
2. Plastik almashinuv bilan energiya almashinuvi bir-biri bilan bog'liqligini izohlang.
3. Moddalar almashinuvi jarayonini mohiyati nimada?

30 BILET

1. Moddalar almashinuvining hujayradagi funksiyasini tushuntiring
2. Moddalar almashinuvi jarayonini mohiyati nimada?
3. DNK molekulasi 4000 nukleotiddan iborat. Shu DNK molekulasining uzunligini aniqlang.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA’LIMI VAZIRLIGI
RESPUBLIKA TA’LIM MARKAZI**

**UMUMIY O‘RTA TA’LIMNING 10-SINF O‘QUVCHILARI
BOSQICHLI IMTIHONINI O‘TKAZISH BO‘YICHA
METODIK TAVSIYALAR VA MATERIALLAR**

INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI

2017-2018 O‘QUV YILI

Umumiy oʻrta ta'limning 10-sinf o'quvchilari bosqichli imtihonini o'tkazish bo'yicha metodik tavsiyalar va materiallar Respublika ta'lim markazi ilmiy-metodik kengashining 2018 yil 11 apreldagi navbatdan tashqari 2-sonli yig'ilishida muhokama qilinib, amaliyotda foydalanish uchun tavsiya etilgan.

Umumiy oʻrta ta'limning 10-sinf o'quvchilari bosqichli imtihonini o'tkazish bo'yicha metodik tavsiyalar va materiallarini komertsiya maqsadida ko'paytirib tarqatish mumkin emas.

Maktab metodbirlashmalari bosqichli imtihon materiallariga 15% o'zgartirishlar kiritishi mumkin.

Tuzuvchilar:

Sh.Ishmurodov – Respublika ta'lim markazi bo'lim boshlig'i.

G.Xakimova – Toshkent shahar Yunusobod tumani 260-sonli maktabning Informatika va axborot texnologiyalari fani o'qituvchisi.

Taqrizchilar:

M.Abdullayeva - Toshkent shahar Sergeli tumanidagi 300–sonli maktabning Informatika va axborot texnologiyalari fani o'qituvchisi.

B.Muminova - Toshkent shahar Yunusobod tumanidagi 250–sonli maktabning Informatika va axborot texnologiyalari fani o'qituvchisi.

KIRISH

Umumiy oʻrta taʼlim maktablarining 10-sinflarida Informatika va axborot texnologiyalari fanidan bosqichli imtihon yozma ish shaklida, tavsiya etilgan imtihon materiallari asosida oʻtkaziladi.

Yozma ishlarni bajarish uchun har bir oʻquvchiga bittadan bilet beriladi. Har bir biletga ikkitadan topshiriq keltirilgan.

Nazorat ishlari zamonaviy kompyuter bilan taʼminlanmagan va taʼminlangan maktablar uchun moʻljallangan.

Topshiriqlar Davlat taʼlim standarti hamda oʻquv dasturiga mos holda tuzilgan.

Oʻquvchilar yozma ishni daftarda bajaradilar. Yozma ish topshiriqlarini bajarish uchun 90 minut vaqt ajratiladi.

Informatika va axborot texnologiyalari fani chuqurlashtirib oʻqitiladigan maktab maʼmuriyati fan metodbirlashma qarori bilan 10-sinf oʻquv dasturiga mos ravishda har bir biletga bittadan qoʻshimcha amaliy topshiriq kiritishi lozim. Shu sababli oʻquvchilarga yechimlarni izohlash uchun qoʻshimcha ravishda 30 minut vaqt beriladi.

Oʻquvchilarning yozma ishlari quyidagi mezonlar asosida baholanadi:

MEZONLAR	Ballar
Topshiriq toʻliq bajarilgan, yaʼni quyidagi bandlar toʻliq bajarilgan boʻlsa: 1) topshiriq bajarilishi toʻgʻri mantiqiy ketma-ketlikda bayon etilgan; 2) har bir qadam xato va kamchiliklardan holi; 3) topshiriq izoh bilan bayon etilgan; 4) topshiriqqa mos ilovalar (rasmlar, jadvallar va hokazo) keltirilgan; 5) xulosa (javob) chiqarilgan.	5
Topshiriq bajarilgan, lekin quyidagi bandlardan bittasida kamchilik boʻlsa: 1) topshiriq bajarilishi toʻgʻri mantiqiy ketma-ketlikda bayon etilgan; 2) har bir qadam xato va kamchiliklardan holi; 3) topshiriq izoh bilan bayon etilgan; 4) topshiriqqa mos ilovalar (rasmlar, jadvallar va hokazo) keltirilgan; 5) xulosa (javob) chiqarilgan.	4
Topshiriq bajarilgan, lekin quyidagi bandlardan uchtasida kamchilik boʻlsa: 1) topshiriq bajarilishi toʻgʻri mantiqiy ketma-ketlikda bayon etilgan; 2) har bir qadam xato va kamchiliklardan holi; 3) topshiriq izoh bilan bayon etilgan; 4) topshiriqqa mos ilovalar (rasmlar, jadvallar va hokazo) keltirilgan; 5) xulosa (javob) chiqarilgan.	3
Topshiriq oʻquvchi tomonidan tushunilgan, lekin uni hal etishda kerak boʻladigan maʼlumotlardan toʻgʻri foydalana olmagan. Topshiriqni yechishda kamchiliklar koʻpligidan toʻgʻri yechimga erisha olmagan, lekin topshiriqni yechishda keltirilgan ayrim toʻgʻri mulohazalar yuritgan.	2
Topshiriq oʻquvchi tomonidan bajarilmagan.	1

1-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. a sonini 8-darajasini hisoblang. B4 katakda berilgan kvadratini toping.

	A	B	C	D	E	F	G	H
1								
2	Berilgan sonning darajalarini hisoblash							
3	a	a ²	a ³	a ⁴	a ⁵	a ⁶	a ⁷	a ⁸
4	2							
5	3							
6	4							
7	5							

- b. “\$” belgining nomi, nima vazifani bajarishini izohlab bering.
2. MS Access dasturida **MOBT**ning kengaytirilgan shakli nima deb ataladi.
  3. Delphi Pascal dasturlash tilidagi protseduralarni to‘g‘ridan to‘g‘ri ishlatish mumkinmi?

2-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. Jadvalning hozirgi holatida **enter** tugmasi bosilsa natijani ko‘rsating.

	A	B	C	D	E	F	G	H
1	6	10						
2	30	60						
3								
4			=НОД(A1:B2)					
5								

- b. “НОД” matematik funksiyasi nima vazifani bajaradi? Misollar keltiring.
2. MS Access dasturida ma’lumotlar ombori tuzishning asosiy usullari qaysilar?
  3. Delphi dasturining kengaytirilgan muhitida qanday fayllarni ko‘rish mumkin?

3-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. b sonini 8-darajasini hisoblang. B4 katakda berilgan kvadratini toping.

	A	B	C	D	E	F	G	H
1								
2	Berilgan sonning darajalarini hisoblash							
3	b	b ²	b ³	b ⁴	b ⁵	b ⁶	b ⁷	b ⁸
4	2							
5	3							

- b. “\$” belgining nomi nima, vazifasini izohlab bering.
2. MS Access dasturida ma’lumotlar omborining shajara usuli yana qanday yuritiladi?
  3. Delphi dasturida **Find** buyrug‘i asosiy menyuni qaysi bandida joylashgan?

4-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. Jadvalning hozirgi holatida **enter** tugmasi bosilsa “E1” yacheykada natijani ko‘rsating.

СРЗНАЧ				=сцепить(B1;" ";C1;" ";D1)
	A	B	C	E
1	1	Abdullajonov	Arabboy	Ibrohim o‘g‘li
2	2	Botirov	Qodirbek	Nodirbek o‘g‘li
3	3	Yusupov	Shavkat	Baxriddin o‘g‘li

- b. “СЦЕПИТЬ” kataklardagi matnlar bilan ishlash uchun maxsus funksiyaning vazifasi, misollarda tushuntiring.
2. MS Access dasturida ma’lumotlar qaysi usuldan foydalanib olish mumkin?
3. Delphi dasturida **Close all** buyrug‘ining vazifasi nimadan iborat?

5-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. **ПРОИЗВЕД(A2:B2)** natijani C2 yacheykada ko‘rsating.

C2			=
	A	B	C
1	0	10	0
2	0,3	11	
3	0,6	12	
4	0,9	13	
5	1,2	14	
6	1,5	15	

- b. Matematik ifodaning yozilishini ko'rsating: $x^2 + 2x + \sqrt{3}$
2. MS Access dasturida ma’lumotlar omborini boshqarish tizimlariga misol keltiring?
3. Delphi dasturida **RtoFloa** funksiyasining vazifasi nima?

6-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. Ifodaning natijasini aniqlang.

СРЗНАЧ							=ЗАМЕНИТЬ("Xorazm";КОРЕНЬ(36);4;"miy")
	A	B	C	D	E	F	G
1			;"miy")				

- b. “Заменить” va “Корень” matnli funksiyalarni vazifasini izohlab bering.
2. MS Access dasturida **MOBT** nima?
3. Delphi dasturida **Floattostr** funksiyasining vazifasi nima?

7-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. Topshiriqni bajaring.

	A	B	C
1	0,4	5	
2	0	9	
3	5	55	
4	6	-84	
5	8	2	
6	9	8	
7	=СЧЁТЕСЛИ(A1:B6;8)		
8			
9			

- b. Ishlash jarayonida qanday xatolik yuzaga kelganda katakga ##### belgi hosil bo'ladi?
2. MS Access dasturining asosiy menyulari to'g'risida ma'lumot bering.
  3. Delphi dasturida qaysi takrorlash operatorlaridan foydalanish mumkin?

8-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. Yacheyka manzilini ko'rsating.

	A	B	C
1			
2			
3			
4			
5			
6			

- b. Ishlash jaroyonida qanday xatolik yuzaga kelganda katakga #ИYCTO! belgi hosil bo'ladi?
2. MS Access dasturida asosiy menyulari to'g'risida ma'lumot bering.
  3. Delphi dasturida **IMPLEMENTATION** bo'limining vazifasi nimadan iborat?

9-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. Rasmda belgilangan yacheykalar qiymatlarini qo'shish formulasini ko'rsating.

	A	B	C	D
1	15	10	?	
2				
3				
4				
5				

- b. Ishlash jaroyonida qanday xatolik yuzaga kelganda katakda #3HA4!- belgi hosil bo'ladi?
2. MS Access dasturida ma'lumotlar ombori tuzishning asosiy usullari qaysilar?
  3. Delphi dasturida modulning **IMPLEMENTATION** bo'limida nima ishlar qilinadi?

10-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. A7 katakchaga kiritilgan formulaning natijasini toping.

	A	B	C
1	0,4	5	
2	0	9	
3	5	55	
4	6	-84	
5	8	2	
6	9	8	
7	=СЧЁТЕСЛИ(A1:B6;8)		
8			
9			

- b. СЧЁТЕСЛИ ning vazifasi nima? Izohlab bering.
2. MS Access dasturida nechta funksiyalar mavjud?
  3. Delphi dasturida asosiy menyusi necha bo‘limdan iborat?

11-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. A7 katakchaga kiritilgan formulaning natijasini toping.

	A	B	C
1	0,4	5	
2	0	9	
3	5	55	
4	6	-84	
5	8	2	
6	9	8	
7	=СЧЁТЕСЛИ(A1:A6;8)		
8			

- b. СЧЁТЕСЛИ ning vazifasi to‘g‘risida ma’lumot bering.
2. MS Access dasturida «Логический» tasvirlanadigan maydonning vazifasi nimadan iborat?
  3. Delphi dasturida // belgi qanday vazifani bajaradi?

12-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. Ishlash jaroyonida qanday xatolik yuzaga kelganda katakda #ПУСТО! belgi hosil bo‘ladi?
  - b. Ishlash jaroyonida qanday xatolik yuzaga kelganda katakda #ИМЯ? belgi hosil bo‘ladi?
2. MS Access dasturida «Числовой» tasvirlanadigan maydonning vazifasi.
3. Delphi dasturida qanday mantiqiy amallar ishlatiladi?

13-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. Jadvalida ishlash jaroyonida qanday xatolik yuzaga kelganda katakda **#ССЫЛКА!** belgi hosil bo'ladi?
  - b. Ifodaning natijasini aniqlang. =ЗАМЕНИТЬ("Iskandar";3;3НАЧЕН("4");"yon")
2. MS Access dasturida «Дата/время» tasvirlanadigan maydonning vazifasi.
3. Delphi dasturida tuzilgan proektga yangi forma qo'shish uchun nima qilinadi?

14-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. Fayllar qanday kengaytmaga ega?
  - b. Ishlash jaroyonida qanday xatolik yuzaga kelganda katakda # belgi hosil bo'ladi?
2. MS Access dasturida tartiblangan ma'lumotlarni bekor qilish uchun qaysi buyrug'i tanlanadi?
3. Delphi dasturida obyektga mo'ljallangan dasturlash tillarini ko'rsating.

15-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. Funksiya grafiklarini hosil qilish qanday amalga oshiriladi?
  - b. Ishlash jaroyonida qanday xatolik yuzaga kelganda **#ПУСТО!** belgi katakda hosil bo'ladi?
2. MS Access dasturida «Вложение» tasvirlanadigan maydonning vazifasi.
3. Delphi dasturida ilovalar yana qanday nomlar bilan yuritiladi?

16-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. **ФАКТР** funksiyasi qanday vazifalarni bajarishga mo'ljallangan?
  - b. $x^2 + 2x + \sqrt{3}$ matematik ifoda qanday yoziladi.
2. MS Access dasturida «Вложение» tasvirlanadigan maydonning vazifasi.
3. Delphi dasturida **IMPLEMENTATION** bo'limida nima ishlar qilinadi?

17-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. LN funksiyasi qanday vazifalarni bajarishga mo'ljallangan?
  - b. Matematik funksiya grafiklarini hosil qilish qanday amalga oshiriladi.
2. MS Access dasturida matematik hisob ishlarini qaysi bo'lim orqali amalga oshira olamiz?
3. Delphi dasturida matnni kompyuter tushunadigan mashina kodiga o'girib beruvchi qurilma nima deb ataladi?

18-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. EXP funksiyasi qanday vazifalarni bajarishga mo'ljallangan?
  - b. Ifodaning natijasini aniqlang. =ЗАМЕНИТЬ("Xorazm";КОРЕНЬ(36);4;"miy")
2. MS Access dasturida necha xil amallar mavjud?
3. Delphi dasturida Mikroprosesorning buyruqlari yana qanday yuritiladi?

19-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. SIN funksiyasi qanday vazifalarni bajarishga mo'ljallangan?
  - b. Ifodaning natijasini aniqlang. =КОРЕНЬ(ДЛСТР ("Navo")) + ДЛСТР (ЛЕВСИМБ ("olmalar"; 7)).
2. MS Access dasturida qanday amallar mavjud?
3. Delphi dasturida tuzilmaviy dasturlash tiliga misollar keltiring.

20-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. НОД funksiyasi qanday vazifalarni bajarishga mo'ljallangan?
  - b. Ishlash jarayonida qanday xatolik yuzaga kelganda #ДЕЛ/0 -. belgi katakda hosil bo'ladi?
2. MS Access dasturida nechta funksiyalar mavjud?
3. Delphi nomi qayerdan olingan?

21-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. "HOK" funksiyasi qanday vazifalarni bajarishga mo'ljallangan?
  - b. Ifodaning natijasini aniqlang. =ЗАМЕНИТЬ("Xorazm";КОРЕНЬ(36);4;"miy")
2. MS Access dasturida qanday funksiyalar mavjud?
3. Delphi dasturida interfeysi bo'limlarini ketma-ket ko'rsating

22-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. ПРОИЗВЕЛ funksiyasi qanday vazifalarni bajarishga mo'ljallangan?
  - b. A1=5, B1=3 C1=МАКС (A1:B1) bo'lsa C1 katagidagi natijani aniqlang.
2. MS Access dasturida ma'lumotlar omboriga yangi ma'lumotlarni kiritishning necha xil usuli bor?
3. Delphi dasturining asosiy menyusi necha bo'limdan iborat?

23-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. НОК funksiyasi qanday vazifalarni bajarishga mo'ljallangan?
  - b. B2:C5 diapazon belgilab olinsa, nechta katak belgilab olinadi?
2. MS Access dasturida ma'lumotlar omboriga yangi ma'lumotlarni kiritishning qanday usuli bor?
3. Delphi dasturida **Object TreeView** punkti qaysi menyuda joylashgan?

24-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. КОРЕНЬ funksiyasi qanday vazifalarni bajarishga mo'ljallangan?
  - b. Aralash murojaat deb nimaga aytiladi?
2. MS Access dasturida «Логический» tasvirlanadigan maydonning vazifasi.
3. Delphi dasturida yaratilgan ilovalar qanday nomlanadi?

25-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. Kataklardagi matnlar bilan ishlashga mo'ljallangan **БАТТЕКСТ** funksiyasining vazifasi.
  - b. Rasmda belgilangan yacheykalar qiymatlarini qo'shish formulasini ko'rsating.

	A	B	C	D
1	15	10	?	
2				
3				
4				
5				

2. MS Access dasturida agar forma oynasiga qo'shimcha o'zgartirish kiritish kerak bo'lsa **Режим** bo'limidan qaysi band tanlanadi?
3. Delphi dasturida ilovalarni saqlash usullari to'g'ri keltirilgan qatorni belgilang

26-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. Katakardagi matnlar bilan ishlashga mo'ljallangan "ДЛСТР" funksiyasining vazifasi.
  - b. a sonini 8-darajasini hisoblang. B4 katakda berilgan kvadratni toping.

	A	B	C	D	E	F	G	H
1								
2	Berilgan sonning darajalarini hisoblash							
3	a	a^2	a^3	a^4	a^5	a^6	a^7	a^8
4	2							
5	3							
6	4							
7	5							

2. MS Access dasturida ma'lumotlar omboridagi berilgan shablon bo'yicha izlash va qayta ishlash uchun "Главная" menyusidan qaysi band tanlanadi?
3. Delphi dasturida dasturni tuzib bo'lgach ilovani ishga tushirish uchun qaysi klavishni bosish lozim?

27-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. Katakardagi matnlar bilan ishlashga mo'ljallangan "ЗАМЕНИТЬ" funksiyasining vazifasi.
  - b. Ifodaning natijasini aniqlang. =ЗАМЕНИТЬ("Iskandar";3;ЗНАЧЕН("4");"yon")
2. MS Access dasturida Agarda biz yangi jadval qo'shmoqchi bo'lsak qaysi banddan foydalanamiz?
3. Delphi dasturida TUGMA qanday yuritiladi?

28-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. Katakardagi matnlar bilan ishlashga mo'ljallangan "ЗНАЧЕН" funksiyasining vazifasi.
  - b. Matematik ifodaning yozilishini ko'rsating: $x^2 + 2x + \sqrt{3}$
2. MS Access dasturida eng ommalashgan so'rov qaysi?
3. Delphi dasturida ilovalar yana qanday nomlar bilan yuritiladi?

29-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. Kataklardagi matnlar bilan ishlashga mo'ljallangan "СЦЕПИТЬ" funksiyasining vazifasi.
  - b. A1=5, B1=3 C1=МАКС(A1:B1) bo'lsa C1 katagidagi natijani aniqlang.
2. MS Access dasturida so'rovining ishlashi natijasida asosiy jadvaldan qanday jadval hosil qilinadi?
3. Delphi dasturida muhitida turib qanday kengaytmali fayllarni ko'rish mumkin?

30-BILET

1. MS Excel elektron jadvaliga oid topshiriqni bajaring.
  - a. B2:C5 ifoda nechta katakni belgilaydi.
  - b. Ifodaning natijasini aniqlang.
=КОРЕНЬ(ДЛСТР("Navo"))+ ДЛСТР(ЛЕВСИМБ("olmalar"7))
2. MS Access dasturidagi tasvirlangan maydon turlaridan biri OLE obyekt maydoni nima uchun xizmat qiladi?
3. Delphida Pascal dasturini protseduralarini to'g'ridan to'g'ri ishlatish mumkinmi?

**O‘ZBEKISTON SSRRESPUBLIKASI XALQ TA‘LIMI VAZIRLIGI
RESPUBLIKA TA‘LIM MARKAZI**

**UMUMIY O‘RTA TA‘LIMNING 10-SINF O‘QUVCHILARI
BOSQICHLI IMTIHONINI O‘TKAZISH BO‘YICHA
METODIK TAVSIYALAR VA MATERIALLAR**

TARIX

2017-2018 o‘quv yili

Umumiy oʻrta ta'limning 10-sinf oʻquvchilari bosqichli imtihonni oʻtkazish boʻyicha metodik tavsiyalar va materiallar Respublika ta'lim markazi ilmiy-metodik kengashining 2018 yil 11 apreldagi navbatdan tashqari 2-sonli yigʻilishida muhokama qilinib, amaliyotda foydalanish uchun tavsiya etilgan.

Umumiy oʻrta ta'limning 10-sinf oʻquvchilari bosqichli imtihonini oʻtkazish boʻyicha metodik tavsiyalar va materiallarini kommersion maqsadida koʻpaytirib tarqatish mumkin emas.

Maktab metodbirlashmalari bosqichli imtihon materiallariga 15% oʻzgartirishlar kiritishi mumkin.

Tuzuvchilar:

Oʻ. Joʻrayev-Respublika ta'lim markazi boʻlim boshligʻi

X. Oʻtanov-Respublika ta'lim markazi metodisti.

M. Aʼloxanov-Respublika ta'lim markazi metodisti.

Taqrizchi:

Q. Exsonov-Toshkent shahar, Yashnobod tumanidagi 231 – maktab tarix, huquq fani oʻqituvchisi.

KIRISH

Umumiy oʻrta taʼlim maktablarining 10-sinflarida tarix fanidan bosqichli imtihon ogʻzaki shaklda, tavsiya etilgan imtihon materiallari asosida oʻtkaziladi.

Bosqichli imtihon uchun tarixdan taqdim etilgan topshiriqlar 30 ta biletta berilgan. Har bir biletta 3 tadan savol mavjud. Oʻquvchilar biletни olganlaridan keyin tayyorgarlik koʻrish va javob berishlari uchun 20 daqiqa vaqt ajratiladi.

Tarix fani chuqurlashtirib oʻqitiladigan maktab maʼmuriyati fan metodbirlashmasi qarori bilan mazkur maktabning 10-sinf oʻquv dasturiga mos bittadan qoʻshimcha savol kiritishlari mumkin va qoʻshimcha 5 daqiqa vaqt beriladi.

1 ta muhrlangan konvertни oʻquvchilaridan biri ochadi.

Oʻquvchilarning ogʻzaki javoblari quyidagi mezonlar asosida baholanadi.

Birinchi va ikkinchi savol boʻyicha oʻquvchilarning bilimlari quyidagi mezonlar asosida baholanadi:

	Mezonlar	ballar
1	Tarixiy voqealarning sanasini toʻgʻri ayta olishi, u boʻyicha toʻliq maʼlumot bera olishi, qoʻshimcha maʼlumotlar bera olishi, voqea, hodisalarga nisbatan oʻzining munosabatini bildira olishi, uning tarixiy ahamiyatini tushuntira olishi	5
2	Tarixiy voqealarning sanasini toʻgʻri ayta olishi, u boʻyicha toʻliq maʼlumot bera olishi, qoʻshimcha maʼlumotlar bera olishi, voqea, hodisalarga nisbatan oʻzining munosabatini bildira olishi	4
3	Tarixiy voqealarning sanasini toʻgʻri ayta olishi, u boʻyicha toʻliq maʼlumot bera olishi, qoʻshimcha maʼlumotlar bera olishi	3
4	Tarixiy voqealarning sanasini toʻgʻri ayta olishi, u boʻyicha toʻliq maʼlumot bera olishi	2
5	Tarixiy voqealarning sanasini toʻgʻri ayta olishi	1

Uchinchi savol boʻyicha oʻquvchilarning bilimlari quyidagi mezonlar asosida baholanadi:

	Mezonlar	ballar
1	Tarixiy atamaning lugʻaviy maʼnosini toʻgʻri aytishi, maʼlumot bera olishi, maʼlumot berishda qoʻshimcha maʼlumotlardan foydalanishi, atama qoʻllanilgan tarixiy voqealardan misollar keltira olishi, qaysi tildan kelib chiqqanligini bilishi	5
2	Tarixiy atamaning lugʻaviy maʼnosini toʻgʻri aytishi, maʼlumot bera olishi, maʼlumot berishda qoʻshimcha maʼlumotlardan foydalanishi, atama qoʻllanilgan tarixiy voqealaridan misollar keltira olishi	4
3	Tarixiy atamaning lugʻaviy maʼnosini toʻgʻri aytishi, maʼlumot bera olishi, maʼlumot berishda qoʻshimcha maʼlumotlardan foydalanishi	3
4	Tarixiy atamaning lugʻaviy maʼnosini toʻgʻri aytishi, maʼlumot bera olishi	2
5	Tarixiy atamaning lugʻaviy maʼnosini toʻgʻri aytishi,	1

1-bilet

1. Parij tinchlik konferensiyasi.
2. Fevral inqilobi va uning Turkistonga ta'siri.
3. "Fashizm" atamasi to'g'risida ma'lumot bering.

2-bilet

1. 1918-1939-yillarda Turkiya.
2. Turkiston Muxtoriyatining tashkil topishi va faoliyati.
3. "Shovinizm" atamasi to'g'risida ma'lumot bering.

3-bilet

1. Millatlar ligasini tashkil qilinishi. Mandat tizimi.
2. Turkiston Kompartiyasining tashkil topishi.
3. "So'llar" atamasi to'g'risida ma'lumot bering.

4-bilet

1. 1918-1939-yillarda Eron.
2. BXSР ning tashkil topishi va faoliyati.
3. "O'nglar" atamasi to'g'risida ma'lumot bering.

5-bilet

1. Versal-Vashington tizimining inqirozga uchrashi.
2. Qizil armiyaning Buxoroga hujumi.
3. "Patefon" atamasi to'g'risida ma'lumot bering.

6-bilet

1. 1918-1939-yillarda Afrika mamlakatlari.
2. "Yosh xivaliklar" faoliyati.
3. "Kavaleriya" atamasi to'g'risida ma'lumot bering.

7-bilet

1. Versal tinchlik shartnomasi.
2. Qizil armiya tomonidan Xiva xonligining tugatilishi.
3. "Izolatsionizm" atamasi to'g'risida ma'lumot bering.

8-bilet

1. Ikkinchi jahon urushining boshlanishi.
2. BXSР da qizil armiyaga qarshi kurashlar.
3. "Liberalizm" atamasi to'g'risida ma'lumot bering.

9-bilet

1. Vashington konferensiyasi.
2. XXSRda qizil armiyaga qarshi kurashlar.
3. "Fraksiya" atamasi to'g'risida ma'lumot bering.

10-bilet

1. Ikkinchi jahon urushining yakunlari.
2. O'rta Osiyo respublikalarida o'tkazilgan milliy-hududiy chegaralanish.
3. "Totalitarizm" atamasi to'g'risida ma'lumot bering.

11-bilet

1. 1918-1939-yillarda Buyuk Britaniya.
2. O'zbekiston SSR ning tuzilishi.
3. "Radikal" atamasi to'g'risida ma'lumot bering.

12-bilet

1. Sovuq urushning boshlanishi.
2. O'zbekiston SSRning hududi va aholisi.
3. "Pakt" atamasi to'g'risida ma'lumot bering.

13-bilet

1. 1918-1939-yillarda Fransiya.
2. O'zbekiston SSR Kommunistik partiyasining tashkil topishi.
3. "Intervensiya" atamasi to'g'risida ma'lumot bering.

14-bilet

1. 1946-1991-yillarda AQSH.
2. O'zbekistonda besh yillik rejalarning ishlab chiqilishi.
3. "Kortes" atamasi to'g'risida ma'lumot bering.

15-bilet

1. 1918-1939-yillarda AQSH.
2. Xotin-qizlar mehnatining ijtimoiy-iqtisodiy muammolari.
3. "Dekret" atamasi to'g'risida ma'lumot bering.

16-bilet

1. 1946-1991-yillarda Sovet Ittifoqi.
2. O'zbekiston SSRda sovet hokimiyati yuritgan madaniy siyosat.
3. "Plantatsiya" atamasi to'g'risida ma'lumot bering.

17-bilet

1. 1918-1939-yillarda Germaniya.
2. Xalq maorifi va savodsizlikka qarshi kurash.
3. "Ekspansiya" atamasi to'g'risida ma'lumot bering.

18-bilet

1. 1946-1991-yillarda Buyuk Britaniya.
2. O'zbekiston SSRda qatag'onlik siyosatining boshlanishi.
3. "Sho'roi Ulamo" atamasi to'g'risida ma'lumot bering.

19-bilet

1. 1918-1939-yillarda SSSR.
2. O'zbekiston SSRning ikkinchi jahon urushi girdobiga tortilishi.
3. "Sho'roi Islomiya" atamasi to'g'risida ma'lumot bering.

20-bilet

1. 1946-1991-yillarda Fransiya.
2. O'zbekiston SSRning moddiy va ma'naviy kuchlarini urushga safarbar etilishi.
3. "Muxtoriyat" atamasi to'g'risida ma'lumot bering.

21-bilet

1. 1918-1939-yillarda Italiya.
2. Urush yillarida O‘zbekiston SSRning sanoati.
3. “Bolshevik” atamasi to‘g‘risida ma’lumot bering.

22-bilet

1. 1946-1991-yillarda Germaniya.
2. Urush yillarida O‘zbekiston SSRda aholi turmush tarzi.
3. “Maksimalistlar” atamasi to‘g‘risida ma’lumot bering.

23-bilet

1. 1918-1939-yillarda Ispaniya.
2. II jahon urushidan so‘ng O‘zbekiston SSRning sanoatini qayta qurish.
3. “Dashnoqlar” atamasi to‘g‘risida ma’lumot bering.

24-bilet

1. 1946-1991-yillarda Italiya.
2. Mirzacho‘l va boshqa hududlarning o‘zlashtirilishi.
3. “Desyatina” atamasi to‘g‘risida ma’lumot bering.

25-bilet

1. 1918-1939-yillarda Yaponiya.
2. Kadrlarni tayyorlash masalasi va ruslashtirish siyosati.
3. “Qo‘shchi” atamasi to‘g‘risida ma’lumot bering.

26-bilet

1. 1946-1991-yillarda Yaponiya.
2. O‘zbekiston SSRda siyosiy rahbariyatning o‘zgarishi.
3. “Kollektivlashtirish” atamasi to‘g‘risida ma’lumot bering.

27-bilet

1. 1918-1939-yillarda Xitoy.
2. O‘zbekiston SSRning qazilma boyliklarini Markaz manfaatlariga xizmat qildirilishi.
3. “Chachvon” atamasi to‘g‘risida ma’lumot bering.

28-bilet

1. 1946-1991-yillarda Osiyoning industrial davlatlari.
2. O‘zbekiston SSRda ekologik muvozanatning buzilishi.
3. “Artel” atamasi to‘g‘risida ma’lumot bering.

29-bilet

1. 1918-1939-yillarda Hindiston.
2. Orol dengizining qurishi va uning dahshatli oqibatlari.
3. “Firqa” atamasi to‘g‘risida ma’lumot bering.

30-bilet

1. 1946-1991-yillarda Xitoy va Hindiston.
2. O‘zbekiston SSRda paxta ishi va uning oqibatlari.
3. “Agressiya” atamasi qanday ma’noni bildiradi.